

Thông điệp về đường lối chính trị - tư tưởng qua tem bưu chính Ma Cao những năm 1998-2002

Nông Phan Đăng*, Ngũ Chánh Hòa

Use your smartphone to scan this QR code and download this article

TÓM TẮT

Với những nỗ lực phát huy giá trị truyền thông cho ấn phẩm tem bưu chính, Ma Cao là vùng đất một thời nổi tiếng vì đã sản sinh ra những dòng tem có hình thức, thiết kế độc đáo, giàu tính sáng tạo. Bài viết tập trung nghiên cứu những diễn ngôn về đường lối chính trị - tư tưởng của chính quyền Ma Cao qua tem bưu chính phát hành những năm 1998-2002. Bài viết này về cơ bản vận dụng một số lý thuyết như cấu trúc chức năng, khung biểu tượng xã hội và các phương pháp nghiên cứu định tính, phân tích diễn ngôn. Những thông điệp về định hướng xây dựng, phát triển xã hội, văn hóa vùng đất được tìm hiểu, phân tích cụ thể qua các chủ đề lớn (như kiến trúc, giao lưu văn hóa Đông - Tây, tinh hoa văn hóa truyền thống), cùng với kết cấu, hình ảnh, màu sắc các con tem. Để làm sáng tỏ những nội dung, ý nghĩa các thông điệp, những diễn ngôn hàm ý sâu xa, bài viết khái lược để cập lịch sử tem vùng đất cũng như vận mệnh lịch sử đặc biệt của khu vực này trong thời cận - hiện đại. Từ những phân tích, nhận diện giá trị, ý nghĩa sâu sắc đầy tính nhân văn của những diễn ngôn chính trị - tư tưởng được truyền tải, bài viết nhấn mạnh việc chú trọng nâng cao tác dụng, sứ mệnh của ấn phẩm tem trong công cuộc lãnh đạo chính thể của chính quyền Ma Cao những năm 1998-2002.

Từ khóa: tem bưu chính, Ma Cao - Trung Quốc, khung biểu tượng xã hội, diễn ngôn, chính trị - tư tưởng

1 GIỚI THIỆU VÀ PHƯƠNG PHÁP 2 NGHIÊN CỨU

3 Ngoài chức năng giúp lưu chuyển bưu phẩm (thu
4 từ, bưu kiện), những con tem bưu chính (postage
5 stamps) với kích cỡ nhỏ nhắn từ khi mới xuất hiện đã
6 thu hút sự đầu tư, thiết kế, trang trí công phu với hình
7 ảnh, màu sắc đa dạng, có tính mỹ thuật cao. Chúng ta
8 thường thấy và sử dụng tem, nhưng hiếm khi dừng lại
9 để suy nghĩ thấu đáo về hình ảnh phong phú và thông
10 điệp của chúng. Và ngay cả khi làm như vậy, chúng ta
11 có xu hướng nhìn chúng từ một vài góc độ riêng đơn
12 giản của bản thân. Cách nhìn cá nhân của chúng ta
13 cũng thường chưa tiếp cận đầy đủ, sâu sắc ý nghĩa của
14 một hình ảnh “trực quan chính thức và là tài liệu được
15 sản xuất, ủy quyền bởi nhà nước” [1, tr.145]. Chức
16 năng của tem thư được khẳng định để chỉ ra nơi xuất
17 xứ và xác nhận việc thanh toán chi phí bưu chính tại
18 điểm gửi, được gọi là tem thông thường. Đây là loại
19 tem tiêu chuẩn, được phát hành liên tục với số lượng
20 lớn. Đặc biệt, theo giới chuyên môn, tem thư còn có
21 các chức năng khác như: (1) *Chức năng đại diện*: Sử
22 dụng hình ảnh đặc trưng hoặc tên gọi của đất nước,
23 thường xuất hiện dưới những biểu tượng dễ nhận biết
24 như chân dung lãnh đạo quốc gia, huy hiệu hoặc một
25 đặc điểm địa lý, kiến trúc; (2) *Chức năng kỷ niệm*: Để

kỷ niệm một sự kiện hoặc nhân vật lịch sử, thường có
26 hình ảnh chi tiết và chỉ được bán trong một khoảng
27 thời gian ngắn². Được độc quyền phát hành bởi nhà
28 nước, tem còn là phương tiện vun trồng, bồi đắp và
29 “bảo vệ các giá trị, truyền thống, tranh luận, ý thức
30 với cái mà quốc gia muốn định hình trong mối quan
31 hệ với văn hóa xã hội, và hơn hết để quảng bá hình
32 ảnh đến khán giả bên trong (quốc gia) và bên ngoài
33 (quốc tế)” [3, tr.492].
34

35 Tem bưu chính cung cấp bằng chứng trực quan về lịch
36 sử của quốc gia vì loại ấn phẩm này được sản xuất và
37 phát hành liên tục. Hình ảnh sống động trên tem mô
38 tả những sự kiện, kỷ niệm, phản ánh lý tưởng, khát
39 vọng của cộng đồng, ghi nhận những biến đổi chính
40 trị, xã hội, văn hóa, và cả gu thẩm mỹ. Con tem truyền
41 tải thông điệp về cách các chính phủ muốn định hình
42 quốc gia mà họ điều hành [4, tr.14-15]. Tem mang
43 nhiều thông điệp vừa công khai vừa “ẩn” về những
44 lĩnh vực quan trọng của đời sống quốc gia và những
45 thông điệp này được gửi gắm có chủ ý nhằm truyền tải
46 hình ảnh một quốc gia. Các quốc gia in tem vì nhiều lý
47 do, chúng được xem như “đại sứ” bằng giấy, dùng để
48 truyền đạt những thông điệp nhất định⁵. Do đó, việc
49 lựa chọn đặc điểm và hình ảnh trên tem được thực
50 hiện một cách chọn lọc và khắt khe⁶. Chúng ta biết
51 rằng việc phát hành tem bao giờ cũng được đảm nhận

Trường Đại học Đà Lạt, Việt Nam

Liên hệ

Nông Phan Đăng, Trường Đại học Đà Lạt,
Việt Nam

Email: dangnp@dlu.edu.vn

Lịch sử

- Ngày nhận: 26-1-2024
- Ngày sửa đổi: 03-7-2024
- Ngày chấp nhận: 17-9-2024
- Ngày đăng:

DOI:

Bản quyền

© ĐHQG Tp.HCM. Đây là bài báo công bố mở được phát hành theo các điều khoản của the Creative Commons Attribution 4.0 International license.

Trích dẫn bài báo này: Đăng N P, Hòa N C. Thông điệp về đường lối chính trị - tư tưởng qua tem bưu chính Ma Cao những năm 1998-2002. *Sci. Tech. Dev. J. - Soc. Sci. Hum.* 2024; (1):1-10.

bởi một cơ quan bưu chính của nhà nước, ở đó các
 để xuất thiết kế được thu thập và lựa chọn kỹ lưỡng.
 Theo giới nghiên cứu, việc in tem cũng giống như in
 tiền được chính phủ giữ bí mật và kiểm soát chặt chẽ.
 Tem giữ vai trò và giá trị của chúng cho đến khi bị cơ
 quan bưu chính loại bỏ hoặc thay thế bằng tem mới,
 chẳng hạn khi có thay đổi chính trị xảy ra. Tem bưu
 chính có thể được phân loại theo mô-típ hình ảnh
 trực quan (địa điểm, động vật, thực vật, con người,
 phương tiện làm việc) và chủ đề (công nghệ, kinh tế,
 giáo dục, khoa học, văn hóa)⁷. Các mô-típ và chủ đề
 mang tính chất đại diện cho quốc gia - nhà nước được
 thiết kế trên tem thể hiện ý định truyền bá tư tưởng và
 tinh thần dân tộc, do đó những bộ tem được nhà nước
 phát hành đều tham gia vào quá trình hình thành bản
 sắc [8, tr.71]. Tem thư có sức hấp dẫn riêng và một
 trong những đặc điểm nổi bật là nó chứa đựng hình
 ảnh, tranh vẽ về một chủ đề nào đó của quốc gia hoặc
 quốc tế nhằm truyền tải những thông điệp về chính
 trị, xã hội và văn hóa. Xuất phát từ những đặc điểm
 như trên, tem bưu chính là tài liệu thú vị, phục vụ
 nghiên cứu những vấn đề về chủ trương, đường lối
 chính trị, văn hóa của một quốc gia, vùng lãnh thổ.
 Tem bưu chính Ma Cao (Macau) với lịch sử phát triển
 hàng trăm năm, từ những con tem đầu tiên của chính
 quyền thuộc địa Bồ Đào Nha cho đến những con tem
 Trung Hoa Đại lục, tất cả đều truyền tải những thông
 điệp hàng thế hệ và cả những biến cố, đổi thay của lịch
 sử. Bài viết này chỉ tiếp cận, tìm hiểu những thông
 điệp về đường lối chính trị - tư tưởng qua tem bưu
 chính Ma Cao những năm 1998-2002.
 Là một loại ấn phẩm có phạm vi phát hành rộng
 rãi, một phương tiện truyền thông đặc biệt, tem bưu
 chính rõ ràng cần được nghiên cứu một cách công
 phu, nghiêm túc với những phương pháp khoa học.
 Xuất phát từ khía cạnh tiêu biểu và nhất quán về chức
 năng truyền thông nhà nước của tem nói chung và
 tem Ma Cao nói riêng, phương pháp nghiên cứu căn
 bản của bài viết là phương pháp định tính. Từ việc
 khảo sát khối tư liệu về tem Ma Cao giai đoạn 1998-
 2002, chúng tôi thấy rằng nội dung các ấn phẩm này
 thực sự tập trung, truyền tải những vấn đề lớn về
 đường lối chính trị - tư tưởng của chính quyền Ma
 Cao. Phương pháp định tính được sử dụng trong bài
 viết nhằm đào sâu, phân tích để chỉ ra những đặc điểm
 và tính chất của đối tượng nghiên cứu. Bên cạnh
 đó, phương pháp định lượng nhằm chỉ ra số lượng
 ấn phẩm tem bưu chính được phát hành trong giai
 đoạn này (khoảng 60 bộ tem). Trong phạm vi bài viết,
 chúng tôi tập trung vào những bộ tem với chủ đề lớn,
 thường xuyên được sử dụng.
 Căn cứ vào đặc điểm đối tượng nghiên cứu, bài viết
 nhìn nhận tem bưu chính dưới góc độ một phương

tiện truyền thông đại chúng dựa trên lý thuyết *cấu*
trúc chức năng bao gồm: Chức năng giám sát, truyền
 tải thông tin cho công chúng; Chức năng liên hệ, giải
 thích, “dịch” nghĩa và hàm ý của thông tin thô cho
 người tiếp nhận; Chức năng truyền tải giá trị xã hội,
 làm nổi bật các giá trị bản sắc văn hóa.
 Lý thuyết *khung biểu tượng xã hội*⁹⁻¹³: Tem bưu chính
 có thể xem là một phương tiện cung cấp các dấu hiệu
 (chỉ dấu, bằng chứng, chứng cứ) về lịch sử ở ba cấp
 độ: Tem là đồ vật được tạo thành từ giấy, mực in và
 keo dán, quy trình in ấn,... Tem cung cấp bằng chứng
 về dịch vụ bưu chính ở quốc gia phát hành vì nó được
 dán trên thư hoặc bưu kiện để xác định thời điểm gửi.
 Tem là vật mang biểu tượng, là một phần quan trọng
 của hệ thống thông tin liên lạc. Lý thuyết *khung biểu*
tượng xã hội còn tập trung vào việc nghiên cứu cấu
 trúc hình ảnh, ý nghĩa văn hóa và bối cảnh lịch sử,
 suy đoán về xu hướng xã hội liên quan và tác động
 chính trị của chúng. Các cấu trúc hình ảnh không đơn
 giản là “tái sản xuất” các cấu trúc thực tế, chúng chứa
 đựng những thông điệp liên quan đến lợi ích của các
 tổ chức xã hội trong đó các hình ảnh được tạo ra, lưu
 thông, truyền tải đến người xem và để cao ý thức hệ,
 chúng không bao giờ chỉ đơn thuần mang tính hình
 thức mà có một chiều ngữ nghĩa rất quan trọng. Ba
 cấu trúc trong khung biểu tượng xã hội của Kress và
 van Leeuwen được sử dụng làm cơ sở phân tích các
 bộ tem, đồng thời truyền đạt ý nghĩa đa lớp trong tem
 bưu chính Ma Cao từ 1998-2002. Nền tảng lịch sử của
 sự thay đổi chủ quyền vào thời điểm 12/1999 cùng sự
 thay đổi, biến chuyển về chính trị và bản sắc văn hóa
 xã hội Ma Cao là trọng tâm của nghiên cứu.
 Đặc biệt, thông qua các bộ tem chủ đề được lựa chọn,
 bài viết phân tích các tầng ý nghĩa được gửi gắm dựa
 trên quan điểm, luận lý phân tích diễn ngôn của M.
 Foucault. Theo nhà nghiên cứu này, “trong bất cứ xã
 hội nào, việc sản xuất ra diễn ngôn đều phải kinh qua
 kiểm soát, lựa chọn, tổ chức, và phải được cân nhắc
 qua trình tự nhiều lần nhằm trung lập hóa sự toàn trị
 của quyền lực và các mối nguy hiểm gắn liền với nó,
 thức tỉnh những điều chưa dự kiến trước về sự kiện
 phát ngôn, nhằm tránh tính vật chất của quyền lực
 ấy và sự uy hiếp ấy”¹⁴. Khung phân tích này đặc biệt
 hữu ích trong bối cảnh tem bưu chính tại Ma Cao,
 một phần của cơ chế diễn ngôn do nhà nước tạo nên
 và sử dụng, được lồng ghép trong chương trình truyền
 thông đến đại chúng.

CÁC KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

Tem bưu chính Ma Cao và những định hướng xây dựng, phát triển vùng lãnh thổ những năm 1998-2002

Ma Cao là một vùng lãnh thổ có vận mệnh lịch sử đặc biệt với những thay đổi lớn kể từ khi bị thực dân Bồ

158 Đào Nha xâm chiếm. Là loại ấn phẩm in dấu sâu sắc
 159 những biến đổi trong đời sống chính trị vùng đất, có
 160 thể chia lịch sử tem Ma Cao thành hai thời kỳ.
 161 *Thời kỳ thứ nhất* kéo dài từ năm 1884 cho đến 1998
 162 (Hình 1) với hai giai đoạn: Giai đoạn một gắn liền
 163 với sự cai trị của Vương quốc Bồ Đào Nha (1139-
 164 1910), tem bưu chính in hình vương miện hoàng gia,
 165 chân dung các vị vua như Luis I (1838-1889) và Car-
 166 los I (1863-1908) kèm các dòng chữ như CORREIO
 167 (bưu điện), PROVINCIA (lãnh thổ), PORTEADO
 168 (cảng), RECEBER (nhận). Giai đoạn hai (1910-1999)
 169 (Hình 2), sự thành lập nền Cộng hòa Bồ Đào Nha vào
 170 năm 1910 đã tác động sâu sắc đến đời sống chính trị,
 171 xã hội, văn hóa Ma Cao. Phản ánh tình hình mới,
 172 tem bưu chính in hình nữ thần Ceres, Vasco da Gama,
 173 pháo đài trên núi, quảng trường Leal Senado,... Điểm
 174 đáng chú ý là trên các con tem cùng các hình ảnh là
 175 quốc hiệu REPUBLICA (Cộng hòa).
 176 *Thời kỳ thứ hai*, từ 1998 đến nay, với sự kiện lịch
 177 sử Ma Cao trở thành đặc khu hành chính của Cộng
 178 hòa Nhân dân Trung Hoa vào ngày 20/12/1999, các
 179 bộ tem từ đó trở về sau xuất hiện dòng chữ MACAU,
 180 CHINA (Ma Cao, Trung Quốc).
 181 Theo Bưu chính Ma Cao, tem là tác phẩm nghệ thuật
 182 truyền bá tri thức, chứa đựng thông tin khoa học và
 183 văn hóa phong phú. Đó là lý do nhiều bộ tem Ma Cao
 184 chú trọng khai thác, tôn vinh những giá trị văn hóa
 185 truyền thống Trung Quốc, đồng thời hết sức đề cao
 186 những phong tục, tập quán tốt đẹp của vùng lãnh thổ.
 187 Bám sát sự phát triển, hiện đại hóa của vùng đất là
 188 các đề tài về thành tựu xây dựng các công trình lớn,
 189 về khoa học công nghệ, môi trường, thể thao, giao lưu
 190 và tiếp nhận văn hóa. Những năm từ 1998 đến 2002,
 191 tem Ma Cao với nhiều bộ tem và chủ đề lớn đã có một
 192 khởi đầu ấn tượng, thể hiện là một phương tiện truyền
 193 thông đặc lực trước những biến chuyển mới của đời
 194 sống chính trị, xã hội, văn hóa. Lịch sử tem bưu chính
 195 Ma Cao cho thấy định hướng chính trị và phát triển
 196 văn hóa vùng đất cơ bản được phản ánh thông qua
 197 thiết kế mỹ thuật, hình ảnh điển hình và có tính biểu
 198 tượng sâu sắc.

199 ***Đặc điểm thiết kế (kết cấu, hình ảnh, màu***
 200 ***sắc) và chủ đề các bộ tem Ma Cao những năm***
 201 ***1998-2002***

202 Các bộ tem bưu chính Ma Cao phát hành trong những
 203 năm 1998-2002 đa dạng về nội dung với các chủ đề
 204 thuộc lĩnh vực văn hóa như: nghệ thuật, tôn giáo, ẩm
 205 thực; các chủ đề kiến trúc, khoa học, môi trường, thể
 206 thao,... Các chủ đề được chọn lựa như trên trở nên nổi
 207 bật, ấn tượng bởi sự khéo léo, sáng tạo về bố cục, trình
 208 bày hình ảnh trung tâm và lựa chọn màu sắc chủ đạo

trên các con tem. Với số lượng hơn 60 bộ tem khác
 nhau (theo thống kê của tác giả), đây có thể xem là
 giai đoạn khởi đầu cho thời kỳ chuyển đổi của lịch sử
 tem vùng lãnh thổ. Do vậy, ở phạm vi bài viết này
 chúng tôi chỉ tập trung khảo sát, nghiên cứu một số
 chủ đề lớn, nổi bật ở các bộ tem được sử dụng và phát
 hành chính thức. Đó là các bộ tem với các chủ đề về
 kiến trúc, giao lưu văn hóa Đông - Tây và tôn vinh văn
 hóa truyền thống.

Các bộ tem chủ đề kiến trúc

Chủ đề kiến trúc chiếm vị trí đặc biệt, thu hút sự
 thể hiện của nhiều mẫu tem với các hình ảnh kỳ vĩ
 về các công trình xây dựng, địa điểm, di tích lịch sử
 được chứng kiến từ khi những người Bồ Đào Nha
 đầu tiên đặt chân tới Ma Cao (thế kỷ 16). Thứ nhất
 là bộ tem *Tranh vẽ Ma Cao của Didier Raphael Bayle*
 phát hành vào tháng 11/1998 (Hình 3) vẽ cảnh vật và
 đường phố Ma Cao với các dãy phố, tòa nhà mang
 kiến trúc Baroque truyền thống và gam màu pastel
 (vàng) chủ đạo theo phong cách thời kỳ thuộc địa Bồ
 Đào Nha. Trong đó, hai địa điểm nổi tiếng và dễ nhận
 ra nhất gồm Nhà thờ St. Dominic (8.00 ptes) và Trại
 lính Moorish (3.50 ptes), là một phần của trung tâm
 lịch sử Ma Cao được UNESCO công nhận là Di sản
 Thế giới vào năm 2005; thứ hai là bộ tem về các *Công*
trình kiến trúc hiện đại phát hành vào tháng 06/1999
 (Hình 4) chứa cụm hình ảnh vẽ: Tòa nhà Hành chính
 công (Edifício Administração Pública), Trung tâm
 Thương mại Thế giới (World Trade Center), Đường
 đua xe Kart Coloane (Kartódromo de Coloane), Ngân
 hàng Trung Quốc (Banco da China), Ngân hàng BNU
 (Banco Nacional Ultramarino), Trung tâm Văn hóa
 Ma Cao (Centro Cultural), Bảo tàng Ma Cao (Museu
 de Macau), Bảo tàng Hàng hải Ma Cao (Museu Mar-
 itimo), Bến tàu Ma Cao (Terminal Marítimo) và Đại
 học Ma Cao (Universidade de Macau). Các ấn phẩm
 tem phát hành trước thời điểm Ma Cao được trao trả
 về cho Trung Quốc miêu tả quá trình biến đổi của đô
 thị này với những nét xưa cũ của thời kỳ thuộc địa và
 những công trình mới được xây dựng. Các bộ tem chủ
 đề kiến trúc hầu như đều mang đặc trưng “cấu trúc
 phân tích” theo quan hệ *bộ phận* (được gọi là “thuộc
 tính sở hữu”) và *toàn thể*. Những hình ảnh được thể
 hiện trong bộ tem mang tính “phi cấu trúc”, trong đó
 chỉ có các “thuộc tính sở hữu” được phác họa (kiến
 trúc) nhưng không có cái “tổng thể” (Ma Cao). Từng
 địa danh đều chứa đựng bên trong nó những ý nghĩa
 đặc biệt cả về chính trị lẫn văn hóa, đây là các yếu tố
 “thuộc tính” của “tổng thể” qua các thời kỳ lịch sử, Ma
 Cao (thuộc tính) giờ đây đã trở thành một phần của
 đất nước Trung Quốc (tổng thể).

Hình 1: Tem hình vương miện, vua Luis I, Carlos I với các dòng chữ CORREIO, PROVINCIA, PORTEADO, RECEBER¹⁵

Hình 2: Tem in đề chữ REPUBLICA (Cộng hòa), nữ thần Ceres, Vasco da Gama, pháo đài trên núi và Quảng trường Leal Senado¹⁵

Hình 3: Bộ tem Tranh vẽ Ma Cao của Didier Raphael Bayle (Mã số A181) phát hành 11/1998¹⁵

Hình 4: Bộ tem Các công trình kiến trúc hiện đại (Mã số A189) phát hành 06/1999¹⁵

260 Bộ tem chủ đề giao lưu văn hóa Đông - Tây (Kỷ niệm
261 thành lập đặc khu hành chính Ma Cao Trung Quốc)
262 Bộ tem mang chủ đề này (Hình 5) được phát hành
263 nhân dịp Trung Quốc chính thức tiếp nhận chủ quyền
264 đối với Ma Cao vào ngày 20/12/1999. Với lối kết cấu
265 song hành hình ảnh chủ đạo, phản ánh bối cảnh sôi
266 động của sự giao lưu, tiếp xúc văn hóa, bộ tem đem
267 đến cảm giác rộn rã, tươi mới. Đó cụ thể là các mẫu
268 tem về các công trình kiến trúc, địa danh nổi tiếng
269 kết hợp yếu tố Đông - Tây như: Miếu Ma Các - Rông
270 (1.00 pts); Pháo đài Guia - Đường đua xe Go Kart
271 (2.50 pts); Cầu Amizade - Lễ hội Đua thuyền (1.50
272 pts); Trung tâm Hội nghị, Triển lãm Ma Cao - Múa
273 lân-sư-rông (3.00 pts); Di tích Nhà thờ Thánh Pha-
274 lô (St.Paul) - Lễ hội Giáng sinh (2.00 pts); Trung tâm
275 Văn hóa Ma Cao - Đám đông (3.50 pts). Thay đổi
276 đáng chú ý nhất của bộ tem là dòng chữ Macau -
277 República Portuguesa (Ma Cao - Cộng hòa Bồ Đào
278 Nha) được chuyển thành Macau - China (Ma Cao -
279 Trung Quốc), hai chữ (Áo Môn, tức Ma Cao) chuyển
280 thành (Trung Quốc Áo Môn). Những hình ảnh Đông
281 - Tây được thiết kế đối xứng, song hành gợi nhắc về
282 lịch sử hình thành và phát triển của vùng lãnh thổ trên
283 các phương diện: địa lý (thuộc địa của thực dân Bồ
284 Đào Nha) và nguồn cội (Trung Hoa). Đồng thời, cách
285 bố cục các hình ảnh như thế cũng nhằm khẳng định
286 vai trò của Ma Cao hiện tại, một vùng lãnh thổ mang
287 đậm dấu ấn Bồ Đào Nha nhưng một phần vẫn lưu giữ
288 bền bỉ những nét truyền thống của văn hóa bản địa.
289 Những nỗ lực xây dựng, phát triển trên mọi phương
290 diện đời sống đã tạo nên một diện mạo mới cho vùng
291 đất mà các con tem với cách kết cấu hình ảnh đã gửi
292 gắm, truyền tải. Khi nghiên cứu tem Hồng Kông, đây
293 cũng là điều mà tác giả M. Wong trong bài viết *Postage*
294 *Stamps as Windows on Social Changes and Identity in*
295 *Postcolonial Hong Kong*¹⁶ đã phân tích. Những thiết
296 kế ở các mẫu tem như trên cho thấy Ma Cao trong quá
297 trình tiếp xúc với thế giới đã không ngừng tiếp nhận,
298 biến đổi, hòa nhập một cách mạnh mẽ với văn hóa
299 phương Tây. Cái tạo nên bản sắc riêng của đô thị này
300 chính là ở tinh thần tiếp nhận vô cùng cởi mở nhưng
301 vẫn không xa rời truyền thống ấy. Các hình ảnh của
302 văn hóa Đông - Tây thể hiện khía cạnh “văn hóa lai”
303 (hybrid), thuộc “cấu trúc biểu tượng” với hai thành
304 phần tham gia gồm *bộ phận* (được gọi là “thuộc tính
305 biểu tượng”) và *toàn thể* được cài cắm, đan xen. Về
306 mặt thiết kế tem, hình ảnh và các yếu tố Đông - Tây
307 không thể giải thích theo kiểu cấu trúc phân tích vì
308 sự chú ý không được đưa vào các chi tiết hoặc “thông
309 số kỹ thuật” của cái được miêu tả mà là bản chất tổng
310 quát hoặc ý nghĩa ngụ ý. Chúng là các “thuộc tính
311 biểu tượng” được làm nổi bật thông qua hình ảnh văn
312 hóa và được liên kết theo quy ước với các giá trị biểu
313 tượng Đông - Tây hướng đến người xem.

Bộ tem chủ đề tinh hoa văn hóa truyền thống 314
315 Chủ đề này được sử dụng một cách đều đặn, thường
316 xuyên, chủ yếu về các con giáp trong dịp năm mới
317 (Hình 6) (từ năm 1998 đến năm 2002 tương ứng với
318 hổ, thỏ, rồng, rắn và ngựa); hình tượng thần linh
319 (*Thiên hậu Thánh mẫu*); tranh vẽ nhân vật trong các
320 tác phẩm văn học cổ điển (Hình 7 và 8) (*Hồng Lâu*
321 *Mộng, Tây Du ký, Tam quốc diễn nghĩa*); Kinh dịch;
322 nghi thức và nghệ thuật thưởng trà,... Điểm khác
323 biệt lớn nhất của bộ tem này là việc sử dụng đề tài
324 thuần túy về văn hóa bản địa truyền thống. Đây là chỉ
325 dấu rõ nét về một sự liên hệ trực tiếp đến nguồn gốc
326 Trung Hoa, mục đích nhằm tái khẳng định nguồn cội
327 và truyền thống văn hóa Á Đông. Về thiết kế, cách
328 lựa chọn là các thành phần liên kết với nhau theo mối
329 quan hệ *bộ phận* và *toàn thể* theo kiểu “cấu trúc phân
330 loại”, trong đó ít nhất một nhóm các thành phần sẽ
331 đóng vai trò là “cấp dưới” so với ít nhất một thành
332 phần khác là “cấp trên”. Các “cấp dưới” (mang ý nghĩa
333 thuộc tính) được thể hiện như *bộ phận* của *toàn thể*
334 trong một “danh mục” bao quát. “Danh mục” này
335 không được hiển thị hay đặt tên, bộ tem cho thấy một
336 hệ thống phân loại ngầm, trong đó “cấp trên” (12 con
337 giáp, Tứ đại danh tác của Trung Quốc) được suy ra từ
338 những điểm tương đồng mà người xem có thể nhận ra
339 giữa các “cấp dưới” (các chi, nhân vật). Văn bản (tên
340 con giáp, tên nhân vật) trong không gian hình ảnh
341 càng làm tăng tính phân loại của cấu trúc, các hình
342 ảnh được gán tên rõ ràng, là một đối tượng cụ thể.

**Một số bàn luận về giá trị, ý nghĩa truyền 343
thông của các bộ tem những năm 1998- 344
2002 345**

**Vài nét về vận mệnh lịch sử và những đặc 346
điểm xã hội, văn hóa Ma Cao 347**

348 Để được trao trả và trở thành đặc khu hành chính
349 Trung Quốc vào năm 1999, lịch sử Ma Cao kể từ năm
350 1884 (tem bưu chính ra đời) trải qua nhiều bước thăng
351 trầm. Vùng đất này (vốn là hòn đảo phía Đông Trung
352 Quốc) từ thế kỷ 16 đã dần trở thành thuộc địa của Bồ
353 Đào Nha. Theo dòng lịch sử, kể từ khi thực dân Bồ
354 Đào Nha đặt chân tới Ma Cao cho đến vài ba thế kỷ
355 sau, cả hai triều đại Minh, Thanh đều không nhượng
356 toàn bộ chủ quyền cho tới khi Amaral³ lên làm thống
357 đốc vào năm 1846. Cả hai bên đều cố gắng giành
358 được nhiều quyền kiểm soát nhất có thể đối với vùng
359 đất này, tạo nên tình thế “chủ quyền chung”, cụ thể
360 là người Bồ Đào Nha hưởng lợi từ cảng thương mại,
361 Trung Quốc quản lý thuế. Suốt hơn 300 năm, Ma
362 Cao được đặt dưới quyền “tài phán kép” của Trung

³Tên đầy đủ JoaoMaria Ferreira do Amaral (1803-1849), là thống đốc Ma Cao từ năm 1846 đến năm 1849.

Hình 5: Bộ tem Kỷ niệm thành lập đặc khu hành chính Ma Cao Trung Quốc (Mã số A195) phát hành 12/1999¹⁵

Hình 6: Bộ tem chủ đề văn hóa truyền thống - 12 con giáp, phát hành nhân dịp tết Âm lịch¹⁵ (từ 1998-2002: hổ, thỏ, rồ, rắn, ngựa)

Hình 7: Bộ tem các nhân vật trong *Hồng Lâu Mộng* [15] (Từ trái sang: Giã Bảo Ngọc, Lâm Đại Ngọc, Tiết Bảo Thoa, Vương Hy Phượng, Vũ Tam Thư, Tinh Văn)

Hình 8: Bộ tem các nhân vật trong *Tây Du Ký*¹⁵ (Từ trái sang: Tôn Ngộ Không, Na Tra, Nhị Lang Thần, Thái Thượng Lão Quân, Phật Tổ Như Lai)

363 Quốc và Bồ Đào Nha với khá nhiều vụ xung đột, va
 364 chạm. Người Hoa ở đây vẫn ngầm ủng hộ thể
 365 chế phong kiến Đại lục, có thái độ bài ngoại đối với
 366 những người Bồ Đào Nha. Điển hình cho các vụ xung
 367 đột là việc thống đốc Amaral bị ám sát vào năm 1849
 368 và sự phản ứng của người Bồ Đào Nha với cuộc xung
 369 đột Baishaling^b diễn ra ngay sau đó. Hai sự kiện này
 370 đã chính thức bắt đầu giai đoạn mà các học giả gọi
 371 là thời kỳ thuộc địa Bồ Đào Nha ở Ma Cao (1849-
 372 1976) dẫn đến quyền kiểm soát của Trung Quốc đối
 373 với Ma Cao dần bị giảm sút đáng kể, đồng thời xung
 374 đột giữa hai bên có xu hướng tăng cao. Sự thống trị
 375 chính thức của Bồ Đào Nha được bắt đầu bằng *Hiệp*
 376 *ước Hữu nghị và Thương mại Trung-Bồ* năm 1887 quy
 377 định việc chiếm đóng và chủ quyền lâu dài của Bồ
 378 Đào Nha đối với Ma Cao và các vùng phụ cận. Một
 379 sự kiện khác diễn ra vào ngày 29/5/1922 chứng minh
 380 cho quyền lực ngày càng tăng của chủ nghĩa thực dân
 381 là việc binh lính người Bồ bắn chết 70 người Trung
 382 Quốc. Đáp lại, vào ngày 5/2/1946, Lưu Thiệu Vũ, một
 383 sĩ quan của quân đội Quốc dân Đảng đã dẫn quân vào
 384 Ma Cao để phản đối sự chiếm đóng của Bồ Đào Nha
 385 và nhận được sự ủng hộ của hàng chục nghìn người
 386 Hoa. Tiếp theo, vào ngày 25/7/1952, quân đội Trung
 387 Quốc đụng độ khốc liệt với quân Bồ Đào Nha ở biên
 388 giới (được gọi là sự cố Guanzha), khiến quyền lực của
 389 người Bồ ngày càng suy giảm. Chưa hết, những vụ
 390 xô xát giữa hai bên lên đến đỉnh điểm (được gọi là *sự*
 391 *kiện 123/1966*), khi người dân Trung Quốc tấn công
 392 các quan chức chính phủ và đánh nhau với cảnh sát.
 393 Những vụ xung đột như thế càng được khích lệ bởi
 394 cuộc Cách mạng Văn hóa đang sôi sục ở Đại lục, và
 395 dưới áp lực lớn, chính phủ Bồ Đào Nha cuối cùng đã
 396 phải nhượng bộ những người Trung Quốc. Những sự
 397 cố nêu trên cho thấy quyền lực của người Bồ Đào Nha
 398 ở Ma Cao ngày càng suy giảm. Từ năm 1961-1974,
 399 cuộc chiến chống chủ nghĩa thực dân Bồ Đào Nha ở
 400 các thuộc địa ngày càng lên cao. Cuộc Cách mạng

401 Hoa cấm chương diễn ra vào ngày 25/4/1974 đã đẩy
 402 nhanh việc giải phóng thuộc địa của Bồ Đào Nha ở
 403 châu Phi và châu Á. Chính phủ mới chủ trương quan
 404 hệ tốt đẹp và hữu nghị với tất cả các dân tộc trên cơ sở
 405 lợi ích chung, không can thiệp, độc lập và bình đẳng
 406 giữa các quốc gia. Ở Ma Cao, thực dân Bồ Đào Nha đã
 407 từ bỏ phần lớn quyền lực trong thời kỳ cao trào Cách
 408 mạng Văn hóa ở Đại lục. Năm 1979, Ma Cao được
 409 trao quy chế đặc biệt là “lãnh thổ Trung Quốc dưới sự
 410 quản lý của Bồ Đào Nha”. Tuyên bố chung vào ngày
 411 13/4/1987 xác nhận rằng Trung Quốc sẽ tiếp tục thực
 412 thi chủ quyền đối với Ma Cao vào ngày 20/12/1999.
 413 Từ thời điểm này cho đến nay, trên cơ sở nhất thể hóa
 414 về chính trị, Ma Cao chuyển sang thời kỳ xây dựng,
 415 phát triển mới từ nền tảng những thành tựu đã đạt
 416 được qua nhiều thế kỷ trước đó.

417 Về mặt xã hội (với ý nghĩa là quan hệ các cộng đồng
 418 dân cư) và văn hóa, vùng đất Ma Cao cho đến những
 419 năm cuối thế kỷ 20 đầu thế kỷ 21 đã chứng kiến sự hội
 420 tụ, giao lưu, tiếp nhận khá là sâu sắc giữa người Bồ
 421 Đào Nha và người Ma Cao gốc Hoa. Kết quả nghiên
 422 cứu của giới chuyên môn cho thấy bản sắc địa phương
 423 của Ma Cao chủ yếu được xác định dựa trên các đặc
 424 điểm về dân tộc với 95% dân số là người gốc Hoa hầu
 425 hết sinh ra ở Trung Quốc Đại lục (47,1%), một số ít là
 426 các nhóm dân tộc có nguồn gốc Á-Âu và người Macan
 427 gốc châu Âu. Người Macan là hậu duệ của các cuộc
 428 hôn nhân giữa người Bồ Đào Nha và người bản địa từ
 429 các thuộc địa cũ của Bồ Đào Nha hoặc các điểm giao
 430 thương ở châu Phi, Nam Á, Đông Nam Á, Nhật Bản
 431 hoặc gần đây giữa người Bồ Đào Nha với người Trung
 432 Quốc. Theo một khảo sát vào năm 1999, 74,1% số
 433 người được hỏi cảm thấy tự hào là người Trung Quốc,
 434 gắn bó với lịch sử, văn hóa và đạo đức Trung Quốc.
 435 Việc xác định bản thân là người Macan phần lớn phụ
 436 thuộc vào cảm giác thân thuộc với di sản Bồ Đào Nha
 437 thông qua ngôn ngữ (tiếng Bồ Đào Nha) và tôn giáo
 438 (Thiên Chúa giáo), một số lựa chọn là người Trung
 439 Quốc bất chấp nền tảng gia đình Macan của họ, hoặc
 440 do nền tảng giáo dục Bồ Đào Nha nên họ chọn bản
 441 sắc Macan. Một cuộc khảo sát vào năm 2005 cho thấy

^bTrận Baishaling (Passaleão, Pak Shan Lan) là một cuộc xung đột giữa Bồ Đào Nha và Trung Quốc tại Ma Cao xảy ra vào tháng 8/1849.

442 chỉ 41,1% người Ma Cao gốc Hoa tự nhận mình liên
 443 hệ với Trung Quốc về mặt chính trị, 37,5% với Ma Cao
 444 và 27,2% phân vân. Đó là lý do Đảng Cộng sản Trung
 445 Quốc đã và đang nỗ lực rất nhiều trong việc thúc đẩy
 446 tái định hình bản sắc Ma Cao bằng cách lôi kéo thế hệ
 447 trẻ, thanh niên theo học đại học ở Đại lục, đồng thời
 448 tổ chức nhiều hoạt động cho đủ mọi tầng lớp trong xã
 449 hội đến thăm đất liền để giáo dục về lịch sử về vang
 450 và những thành tựu to lớn của họ [17, tr.211]. Về mặt
 451 ngôn ngữ, vào thời điểm người Bồ Đào Nha rời đi, chỉ
 452 có khoảng 2% trong số 450.000 người ở Ma Cao nói
 453 tiếng Bồ Đào Nha, 98% còn lại nói tiếng Quảng Đông
 454 và các ngôn ngữ khác [18, tr.662]. Thành phần dân
 455 số cũng như ngôn ngữ đã có tác động lớn đến bản sắc
 456 văn hóa của lãnh thổ này, từ đó có thể thấy bản sắc địa
 457 phương và quốc gia tương đối đồng nhất, đó là sự đậm
 458 nét của văn hóa Trung Hoa với đặc điểm của miền
 459 Nam Trung Quốc và hai tỉnh ven biển Quảng Đông
 460 và Phúc Kiến. Các nhóm người Ma Cao gốc Hoa đã
 461 lưu giữ những phong tục truyền thống địa phương và
 462 pha trộn nó, nổi bật là việc thờ cúng Thiên hậu Thánh
 463 mẫu (Thần bảo vệ những người đi biển) bắt nguồn từ
 464 Phúc Kiến. Bản sắc văn hóa, đôi khi được gọi là sắc
 465 tộc, là thứ mà các cá nhân (self) có và đó là nền tảng
 466 của một loại bản sắc xã hội nhất định. Do đó, bản
 467 sắc cá nhân không độc lập với bối cảnh xã hội mà gần
 468 như hoàn toàn được xác định bởi bối cảnh xã hội [19,
 469 tr.29-30]. Trước khi bàn giao, bản sắc thuộc địa (Bồ
 470 Đào Nha) được xem là yếu tố “ngoại lai” (other) trong
 471 cái “nội tại” (self) của hầu hết người dân sinh sống ở
 472 Ma Cao. Chính quyền Bồ Đào Nha trong nhiều năm
 473 liền đã “lãng mạn hóa” Ma Cao bằng cách đưa ra ý
 474 tưởng về Ma Cao như một điểm gặp gỡ giữa thế giới
 475 nói tiếng Bồ Đào Nha và Trung Quốc. Từ những năm
 476 1980, chính quyền thuộc địa đã chi một khoản rất lớn
 477 cho việc bảo tồn lịch sử, văn hóa, trong đó đáng chú
 478 ý nhất là việc xây dựng các bảo tàng, thành lập các
 479 trung tâm nghiên cứu và xuất bản các ấn phẩm, tạp
 480 chí. Rõ ràng, Bồ Đào Nha muốn duy trì sự hiện diện
 481 của mình ở Ma Cao sau giai đoạn chuyển giao bằng
 482 cách đẩy mạnh quảng bá sự kết hợp của văn hóa Đông
 483 - Tây, rằng bản sắc được hình thành bởi cả văn hóa Bồ
 484 Đào Nha và Trung Quốc.

485 **Tem bưu chính, “sứ giả” của đời sống chính**
 486 **trị, xã hội, văn hóa Ma Cao những năm 1998-**
 487 **2002**

488 Ở một tầng cấp sâu hơn, khác với những xung khắc,
 489 bùng nổ dai dẳng như trên, cộng đồng dân chúng Ma
 490 Cao suốt nhiều thế kỷ không hoàn toàn có tư tưởng
 491 phân biệt, chống đối và bài xích lẫn nhau thái quá. Cả
 492 người gốc Bồ Đào Nha và người Hoa ở Ma Cao đều có

quá trình gắn bó lâu dài với chính phủ thuộc địa. Với 493
 người Hoa, giới nghiên cứu cho rằng về mặt “bản sắc 494
 dân tộc”, mặc dù họ ý thức bản thân là gốc gác Trung 495
 Hoa, nhưng mặt khác, họ dường như cũng “chưa hoặc 496
 không muốn” trở thành người Trung Quốc về mặt 497
 chính trị [17, tr.212]. Những biến chuyển như thế 498
 là thành quả tất yếu của mặt tích cực và thành tựu 499
 trên các phương diện chính trị, kinh tế, xã hội của 500
 chính quyền Bồ Đào Nha. Và hơn hết, thực tế này 501
 còn được ghi nhận, biểu dương nhằm có định hướng 502
 phù hợp cho công cuộc xây dựng, phát triển Ma Cao. 503
 Nếu chúng ta nói tem bưu chính là “sứ giả” chuyển 504
 tải những thông tin chứa đựng quan điểm, tư tưởng về 505
 đời sống chính trị, xã hội, văn hóa Ma Cao những năm 506
 1998-2002, thì trước hết, bộ tem về chủ đề kiến trúc đã 507
 thể hiện chính xác điều này. Bộ tem là sự hồi tưởng về 508
 một quá khứ thuộc địa huy hoàng với các đường phố, 509
 dãy nhà và công trình được xây dựng bởi thực dân 510
 Bồ Đào Nha cùng gam màu pastel (vàng) phong cách 511
 Baroque. Kiến trúc có thể được xem như “diễn ngôn” 512
 đương đại, chứa đựng một phạm vi “ký hiệu học” rộng 513
 lớn, thể hiện nghệ thuật, văn hóa và hàm ý chính trị. 514
 Nhà thờ St. Dominic (tem số 5, Hình 3) được xây 515
 dựng năm 1588 khi các nhà truyền giáo bắt đầu đổ về 516
 Ma Cao, du nhập nhiều dòng tu khác nhau. Người 517
 Bồ Đào Nha xem văn hóa của họ như một “món quà” 518
 cho thế giới và sứ mệnh truyền bá Cơ Đốc giáo như 519
 một thứ “văn minh”, một công cụ để kiểm soát, gây 520
 ảnh hưởng [20, tr.52]. Ở bộ tem *Các công trình kiến*
 521 *trúc hiện đại* (Hình 4), diễn ngôn về một bản sắc mới
 522 được thể hiện qua những biểu tượng phồn thịnh và sôi
 523 động về kinh tế như Trung tâm Thương mại Thế giới,
 524 Đường đua xe Kart Coloane, Ngân hàng Trung Quốc,
 525 Ngân hàng BNU, trong đó tòa nhà Ngân hàng Trung
 526 Quốc chi nhánh Ma Cao (8.00 ptes) cao 37 tầng với
 527 phong cách kiến trúc hậu hiện đại, minh chứng cho
 528 sức mạnh đang trỗi dậy của vùng đất với quyền lực
 529 ngày càng lớn hơn của Trung Quốc. Địa điểm mọc lên
 530 của tòa nhà gắn với bức tượng đồng của Amaral đã bị
 531 dỡ bỏ vì “lý do phong thủy”, vị trí đặc địa của nó vì thế
 532 cũng có thể được coi là một “tuyên bố chính trị” mong
 533 muốn sớm xóa bỏ biểu tượng thuộc địa. Tòa nhà hiện
 534 nay là biểu tượng cho vị thế và sự hiện diện của bản
 535 sắc Trung Quốc ở Ma Cao sau giai đoạn chuyển giao.
 536 Hàm ý cho việc duy trì sự hiện diện của bản sắc Bồ
 537 Đào Nha có thể thấy qua hai con tem chủ đề bảo tàng:
 538 Bảo tàng Ma Cao (1.50 ptes) khánh thành vào tháng
 539 4/1998, được xây dựng trên sườn đồi nơi có Pháo đài
 540 Monte lịch sử, là bảo tàng lớn nhất và toàn diện nhất
 541 từng được xây dựng; Bảo tàng Hàng hải Ma Cao (2.00
 542 ptes) gắn vị trí của Miếu Ma Các (Đền thờ Thiên hậu
 543 Thánh mẫu), là nơi người Bồ Đào Nha đặt chân đến
 544 lần đầu tiên vào đầu thế kỷ 16. Không thể phủ nhận
 545

546 các yếu tố thuộc địa như văn hóa vật chất, không
 547 gian văn hóa đô thị được thiết kế như một thị trấn
 548 thu nhỏ mang hơi hướng Địa Trung Hải cùng di sản
 549 kiến trúc tích lũy hàng thế kỷ, dù gián tiếp hay trực
 550 tiếp, đã góp một phần không nhỏ vào bản sắc văn hóa
 551 nơi đây. Tuy nhiên, kể từ sau khi chuyển giao năm
 552 1999, chính quyền mới của Ma Cao đã biến đổi nó
 553 trên cơ sở duy trì và dung hòa một “bản sắc lai” bao
 554 gồm bản sắc địa phương, bản sắc quốc gia và quốc
 555 tế. Bộ tem chủ đề giao lưu văn hóa Đông - Tây (Kỷ
 556 niệm thành lập đặc khu hành chính Ma Cao Trung
 557 Quốc) phát hành vào ngày 20/12/1999 với các ngụ
 558 ý về một bản sắc “văn hóa lai”, bao gồm sự kết hợp
 559 hình ảnh về các công trình kiến trúc và các yếu tố
 560 Đông - Tây song hành, đồng điệu. Trong đó con tem
 561 2.1 (1.00 pts) với hình ảnh Miếu Ma Các (tên tiếng
 562 Trung: Ou Mun) và rộng đại diện cho bản sắc văn
 563 hóa Trung Hoa lâu đời, trải dài hàng ngàn năm lịch
 564 sử. Ou Mun (hay Aomen) là tên gọi phổ biến của Ma
 565 Cao từ thời nhà Minh (1368-1644), đến năm 1564,
 566 được người Bồ Đào Nha gọi là Porto de Nome de Deus
 567 (Cảng tên của Chúa) và Porto de Amacao (Cảng Ma
 568 Cao). Tên gọi Ma Cao được cho là bắt nguồn từ A-
 569 Ma-Gau (vịnh A Ma) cũng là nơi tọa lạc của Miếu
 570 Ma Các (còn được gọi là Ma Kok Miu, hay Ma Ge
 571 Miao). Ngoài ra, hình tượng rồng tượng trưng cho
 572 đất nước Trung Hoa, người nước ngoài thường gọi
 573 Trung Quốc là “con rồng lớn phương Đông”. Tương
 574 phản với truyền thống Trung Hoa là con tem 2. (2.00
 575 pts) với hình ảnh của Di tích Nhà thờ Thánh Phao-
 576 lô (St.Paul) và ông già Noel nhằm tô đậm sự hiện diện
 577 của bản sắc văn hóa phương Tây - Bồ Đào Nha. Nhà
 578 thờ được xây dựng bởi những tu sĩ Dòng Tên vào năm
 579 1594. Trận hỏa hoạn thảm khốc xảy ra vào năm 1835
 580 đã biến toàn bộ trở thành đồng đổ nát, chỉ còn lại mặt
 581 tiền và các bức tường như ngày nay. Bên cạnh đó là
 582 hình tượng ông già Noel cùng cây thông vốn có nguồn
 583 gốc từ Cơ Đốc giáo của phương Tây, gắn liền với ngày
 584 lễ Giáng sinh. Khía cạnh bản sắc quốc tế của Ma Cao
 585 được gửi gắm qua con tem Pháo đài Guia - Giải đua xe
 586 Ma Cao Grand Prix (2.50 pts). Pháo đài Guia là một
 587 khu phức hợp gồm pháo đài quân sự, nhà nguyện và
 588 ngọn hải đăng theo kiểu phương Tây được xây dựng
 589 vào thế kỷ 17. Giải đua xe Grand Prix được tổ chức
 590 lần đầu vào tháng 10/1954, đến nay đã trở thành một
 591 trong những đường đua hấp dẫn nhất, với nhiều đội
 592 đua đến từ khắp nơi trên thế giới. Ngoài những hình
 593 mẫu liên quan trực tiếp đến văn hóa phương Đông
 594 hoặc phương Tây kể trên, sự hòa hợp văn hóa hay “bản
 595 sắc lai” được biểu đạt thông qua các con tem chứa
 596 đựng cả hai yếu tố: Cầu hữu nghị - Đua thuyền rồng
 597 (1.50 pts), Trung tâm Hội nghị Triển lãm Ma Cao -
 598 Múa lân-sư-rồng (3.00 pts), Trung tâm Văn hóa Ma

599 Cao - Đám đông (3.50 pts). Trong khi Cầu hữu nghị
 600 (Ponte de Amizade, khánh thành vào 17/4/1994) thể
 601 hiện mối quan hệ hữu nghị Trung Quốc - Bồ Đào
 602 Nha, thì Lễ hội Đua thuyền rồng có lịch sử hơn 2.000
 603 năm, được người Hoa khắp nơi trên thế giới tổ chức
 604 vào tháng 5/5 Âm lịch cầu mong mạnh khỏe, bình an,
 605 tránh xa mọi dịch bệnh. Trong buổi lễ khánh thành
 606 trung tâm văn hóa, nơi tổ chức lễ bàn giao Ma Cao
 607 về với Trung Quốc, giám mục Công giáo Ma Cao và
 608 trụ trì Phật giáo đã đồng thời được mời thực hiện các
 609 nghi thức, sự hiện diện này minh chứng cho sự hòa
 610 hiệp, hòa hợp và khoan dung tôn giáo. Như vậy, có
 611 thể thấy rằng “đa nguyên” văn hóa hay “lai tạo” văn
 612 hóa là một nét đặc trưng cơ bản của Ma Cao. Tuy
 613 nhiên, ở một xu hướng khác, sự đa dạng về chủ đề
 614 của các bộ tem được phát hành đã cho thấy mối quan
 615 tâm của chính phủ trong việc xây dựng, thúc đẩy và
 616 khẳng định bản sắc văn hóa Trung Hoa. Các ấn bản
 617 tem sau thời điểm tháng 12/1999 phản ánh quan điểm
 618 của nhà nước trong vấn đề này, cụ thể là các bộ tem
 619 về Ma Cao, về lịch sử, nghệ thuật, văn hóa truyền
 620 thống. Các đề tài, chủ đề tem chú trọng vào văn hóa
 621 truyền thống thuần túy, là tinh hoa của bản sắc văn
 622 hóa Trung Hoa như: Kinh dịch, 12 con giáp, văn học
 623 cổ điển, nghệ thuật thưởng trà, đồ gốm,... Các bộ
 624 tem *Con giáp* được phát hành hàng năm nhân dịp Tết
 625 Âm lịch (2000: rồng, 2001: rắn, 2002: ngựa), *Văn học*
 626 *nghệ thuật* (với Tứ đại danh tác như: *Hồng Lâu Mộng*
 627 (tháng 3/1999), *Tây Du ký* (tháng 5/2000), *Tam quốc*
 628 *diễn nghĩa* (tháng 8/2001)), *Gốm sứ Trung Hoa* (tháng
 629 10/2000), tất cả nhằm tái định nghĩa bản sắc trường
 630 tồn của văn hóa Trung Hoa, rằng Ma Cao có mối liên
 631 hệ bền chặt với Đại lục.

KẾT LUẬN

632
 633 Nghiên cứu tem Ma Cao những năm 1998-2002 với
 634 tính chất là một phương tiện truyền thông, một loại
 635 ấn phẩm đặc biệt, chúng tôi rút ra một số kết luận như
 636 sau:

637 Với việc tập trung khai thác các đề tài, chủ đề về thành
 638 tựu kiến trúc, xây dựng; giao lưu và tiếp nhận văn hóa
 639 Đông - Tây; tinh hoa văn hóa truyền thống,... tem Ma
 640 Cao là sự “hình tượng hóa”, là những diễn ngôn đầy
 641 tính nhân văn về đường lối chính trị, quan điểm quản
 642 lý và điều hành xã hội. Chủ trương và tinh thần tiếp
 643 nhận cái mới, kế thừa truyền thống, tôn trọng, duy
 644 trì và nâng cao sự hòa hợp văn hóa là những thông
 645 điệp mà các con tem Ma Cao “nhỏ bé” muốn truyền
 646 đạt “đến mọi nhà”. Tem là một ấn phẩm lồng ghép
 647 các chức năng đường như rất khác nhau, song cũng
 648 hài hòa, gắn bó. Những bộ tem Ma Cao với ý nghĩa
 649 như thế chính là một ứng xử chính trị, xã hội mang
 650 tính văn hóa sâu sắc. Tất cả những điều này đem đến

651 cho chúng ta ý tưởng về một thứ quyền lực mềm (soft
652 power) mà văn hóa nói chung có thể mang lại.
653 Tem Ma Cao những năm 1998-2002 là những mẫu
654 “văn kiện” chính trị tinh tế, nghệ thuật, tác động lòng
655 người một cách nhẹ nhàng song cũng vô cùng mạnh
656 mẽ, thuyết phục. Dù thời đại hoàng kim của tem bưu
657 chính có thể đã qua đi, nhưng việc sử dụng và phát
658 huy tác dụng xã hội, văn hóa của nó sẽ mãi là một
659 kinh nghiệm tốt của các nhà nước và chính thể.

660 LỜI CẢM ƠN

661 Nghiên cứu này được tài trợ bởi Trường Đại học Đà
662 Lạt trong khuôn khổ đề tài nghiên cứu khoa học cấp
663 Trường.

664 XUNG ĐỘT LỢI ÍCH

665 Bản thảo này không có xung đột lợi ích.

666 ĐÓNG GÓP CỦA TÁC GIẢ

667 Bài báo là kết quả nghiên cứu, tổng hợp và phân tích
668 của hai tác giả. Qua bài viết, những thông điệp về
669 định hướng xây dựng, phát triển xã hội, văn hóa đã
670 được nhóm tác giả tìm hiểu, phân tích cụ thể qua kết
671 cấu, hình ảnh, màu sắc và các chủ đề lớn của tem bưu
672 chính Ma Cao (kiến trúc, giao lưu văn hóa Đông –
673 Tây, tinh hoa văn hóa truyền thống). Tem bưu chính
674 nói chung và tem Ma Cao nói riêng thực sự là một loại
675 hình tư liệu lịch sử có giá trị cho giới nghiên cứu ở lĩnh
676 vực khoa học xã hội và nhân văn trong tình hình hiện
677 nay.

678 Tác giả Nông Phan Đăng: tổng hợp, phân tích các
679 nguồn tư liệu; thực hiện, chỉnh sửa bản thảo.

680 Tác giả Ngô Chánh Hào: thu thập, xử lý tư liệu; góp ý
681 bản thảo.

682 TÀI LIỆU THAM KHẢO

- 683 1. Raento P, Stanley DB. Visualizing Finland: Postage Stamps as
684 Political Messengers. *Geografiska Annaler: Series B, Human*
685 *Geography*. 2005;87(2):145-64; Available from: [https://doi.org/](https://doi.org/10.1111/j.0435-3684.2005.00188.x)
686 [10.1111/j.0435-3684.2005.00188.x](https://doi.org/10.1111/j.0435-3684.2005.00188.x).
- 687 2. Scott D. *European Stamp Design: A Semiotic Approach to De-*
688 *signing Messages*. London: Academy Editions; 1995;.
- 689 3. Yehiel L, Ilan T. The Neglected Medium: Postage Stamps
690 as Mass Media. *Communication Theory*. 2021;31:491-
691 505; Available from: <https://doi.org/10.1093/ct/qtz043>.
- 692 4. Katz K. Jordanian Jerusalem: Postage Stamps and Identity
693 Construction. *Arab Studies J*. 2006;14(2):14-26;.
- 694 5. Altman D. *Paper Ambassadors: The Politics of Stamps*. North
695 Ryde: Angus and Robertson; 1991;.
- 696 6. Navarro G, Medina FX. Stamps, Tourism and Gastronomy: The
697 Role of Gastronomy in Promoting Tourism in Spain through
698 the Postage Stamp. In: *Food, Gastronomy and Tourism: So-*
699 *cial and Cultural Perspectives*. Guadalajara: Guadalajara Uni-
700 *versity*; 2018. p. 15-30;.
- 701 7. Turk I. Vzgojno izobrazevalni, psiholoski in ekonomski vidiki
702 filatelije [Educational, psychological and economic perspec-
703 tives on philately]. *Filatelistični zbornik I*. 1983;6-12;.
- 704 8. Zei V. Stamps and the Politics of National Representation.
705 *Javnost - The Public*. 1997;4(1):65-84; Available from: [https://](https://doi.org/10.1080/13183222.1997.11008641)
706 doi.org/10.1080/13183222.1997.11008641.

9. Hodge R, Kress G. *Social Semiotics*. Cambridge: Polity Press; 1988;.
10. Kress G, van Leeuwen T. *Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Edward Arnold; 2001;.
11. Kress G, van Leeuwen T. *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London, New York: Routledge; 2006; Available from: <https://doi.org/10.4324/9780203619728>.
12. van Leeuwen T. *Genre and Field in Critical Discourse Analysis*. In: Toolan M, editor. *Critical Discourse Analysis: Critical Concepts in Linguistics*. London, New York: Routledge; 2002;.
13. van Leeuwen T. *Introducing Social Semiotics*. London, New York: Routledge; 2005; Available from: <https://doi.org/10.4324/9780203647028>.
14. Foucault M. *The Archaeology of Knowledge and The Discourse on Language*. New York: Pantheon; 1972;.
15. *Scott Standard Postage Stamp Catalogue*. Scott Publishing Co.; 2006;.
16. Wong M. *Postage Stamps as Windows on Social Changes and Identity in Postcolonial Hong Kong*. *Multimodal Communication*. 2019; Available from: https://doi.org/10.1007/978-3-030-15428-8_3.
17. Hao Z. *Macau: History and Society*. Hong Kong: Hong Kong University Press; 2020;.
18. Lam W. *Promoting Hybridity: The Politics of the New Macau Identity*. *China Q*. 2010;203:656-74; Available from: <https://doi.org/10.1017/S0305741010000640>.
19. Friedman J. *Cultural Identity and Global Process*. London: Sage Publications; 1994; Available from: <https://doi.org/10.4135/9781446222195>.
20. Cheng CMB. *Macau: A Cultural Janus*. Hong Kong: Hong Kong University Press; 1999;.

The political and ideological guidelines messages on Macau postage stamps during the period of 1998-2002

Nong Phan Dang* , Ngu Chanh Hao

Use your smartphone to scan this QR code and download this article

ABSTRACT

With efforts to promote communication value for postage stamp publications, Macau is a famous land for producing stamps with unique and creative forms and designs. This article focuses on studying the political and ideological guidelines discourses of the Macau government, conveyed through Macau postage stamps issued between 1998 and 2002. This article applies structural-functional theory, social semiotics, qualitative methods, and discourse analysis. The messages about the direction of social construction and development, and the culture of the land are specifically explored and analyzed through major topics (such as architecture, East - West cultural exchange, traditional cultural quintessence), along with the textures, images, and colors of stamps. To clarify the content and meaning of the messages, and the profound implications of the discourses, the article briefly discusses the history of the land's stamps as well as the special historical destiny of this area in the pre-modern period. From the analysis, value identification, and profound humanistic meaning of the political and ideological discourses conveyed, the article emphasizes improving the effectiveness and mission of stamp publications in the political leadership of the Macau government in the years 1998 to 2002.

Key words: postage stamps, Macau - China, social semiotics, discourse, political-ideological

Faculty of International Studies, Dalat University, Vietnam

Correspondence

Nong Phan Dang, Faculty of International Studies, Dalat University, Vietnam

Email: dangnp@dlu.edu.vn

History

- Received: 26-1-2024
- Revised: 03-7-2024
- Accepted: 17-9-2024
- Published Online:

DOI :

Copyright

© VNUHCM Press. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International license.

Cite this article : Dang N P, Hao N C. **The political and ideological guidelines messages on Macau postage stamps during the period of 1998-2002.** *Sci. Tech. Dev. J. - Soc. Sci. Hum.* 2024; ():1-1.